

EFA 089/15 ECOGYP Zerbitzu ekosistemikoak, hegazti nekrofagoak eta habitatak.

Pirinioetako bi aldeetako eskualdeek bat egin dute Ecogyp proiektuan, hegazti nekrofagoen habitata babesteko, gaur egun mehatxatuta baitaude. Espezie horiek onura handiak dakartzate ekosistemen zein gizakion orekarako, sortzen dituzten zerbitzu ekosistemikoei esker.

BAZKIDEAK
PARTENAIRES
SOCIS
SOCIOS

Arabako Foru Aldundia
Diputación Foral de Alava

Nafarroako Foru Aldundia
Gobierno de Navarra

LAGUNTZAILEAK
LES ASSOCIÉS
ASSOCIATS
ASOCIADOS

Gipuzkoako Foru Aldundia
Diputación Foral de Gipuzkoa

SUSTATZAILEAK
COFINANCEURS
COFINANÇADORS
COFINANCIADORES

www.ecogyp.eu

Eskualde Garapenerako Europako Funtsak (EGEF) finantzatua, Interreg POCTEFA programaren bitartez, Espainia-Frantzia-Andorra mugaz gairako gizarte, ekonomia eta ingurumen integrazioa sendotzeko.

Testuak eta koordinazioa: Sílvia Garrigós-AUBÈRRIA SL

Ilustrazioak: Toni Llobet eta Fundació Catalunya-La Pedrera

Argazkiak: Francesc Muntada, Enric López, David Manzanera, Jordi Dalmau eta Fundació Catalunya-La Pedrera

HEGAZTI SARRASKIJALEAK ezinbestekoak

HEGAZTI SARRASKIJALEAK

ezinbestekoak

Hegazti **NECROFAGOAK** hildako animaliez elikatzen direnak dira. Sarraskijale ere esaten diegu. Espezie horiek **GORPU HILAK DEUSEZTATZEN** espezializatuta daude.

Euren anatomia elikagai hori lortzeko egokituta dago, eta digestio aparatua usteltzen ari den haragia asimilatzea ahalbidetzen die, agente patogenoen hedapena mugatuz.

Basa animaliez zein mendian hiltzen diren etxeko abereez elikatu daitezke.

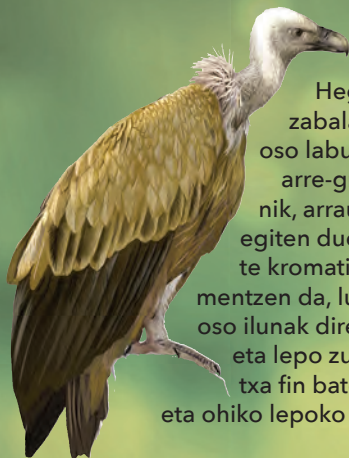

Sai arrea

Gyps fulvus

Vautour fauve
Voltor comú
Griffon vulture
Buitre leonado

Altuera: 105 zm
Hego zabalera: 2,40-2,70 m
Pisua: 7-11 kg
Ugaltzeko adina: 4-5 urte

Hego luze eta zabalak eta isats oso laburra. Kolore arre-grisaxka izanik, arraun lumekin egiten duen kontraste kromatikoa nabarmentzen da, luma horiek oso ilunak direlako. Buru eta lepo zuriak, lumatxa fin batez estaliak, eta ohiko lepoko lumaduna.

Sai arrea bikote egonkorretan bizi da, kolonietan, labarretako horma arrokatsuetan. Taldetan ikusi ohi da, zirkulutan planeatzen. Egunean ordu asko eman ditzake inguruaz aztertzen.

Habia soilak eraikitzen ditu horma malkarretako aterpeetan. Arrautza bakarra jartzen du, abenduaren amaieran. 54 egun inguru errun ondoren, txita jaioko da, eta 4 hilabete egingo ditu habian hegan hasi baino lehen, baina beste aste batzuez ere habiara itzuliko da elikatzen. Sakabanatuta ibiliko da luzaz helduarora iritsi arte.

Gorpuen zati bigunez elikatzen da: erraiak eta muskuluak. Oro har, lau saietatik iristen lehena izaten da, eta talde ugaria osatzen da berehala.

Sai beltza

Aegypius monachus

Vautour moine
Vultur negre
Black vulture
Buitre negro

Altuera: 105 zm

Hego zabalera: 2,50-2,95 m

Pisua: 7-10 kg

Ugaltzeko adina: 4-5 urte

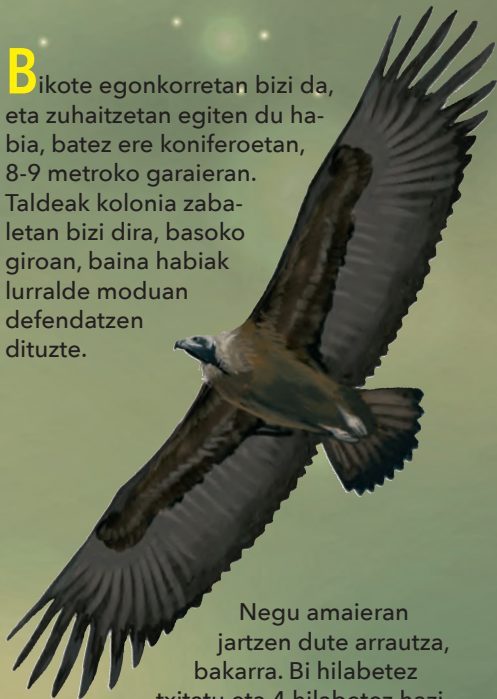
Hegan duen silueta oso angeluzuzena da, eta isats laburra eta ziri formakoa.

Kolore uniformea, marroi iluna, oso bizia gaztetan, eta argituz joaten da adinak aurrera egin ahala.

Lepoko lumaduna.

Bikote egonkorretan bizi da, eta zuhaitzetan egiten du habia, batez ere koniferoetan, 8-9 metroko garaieran. Taldeak kolonia zabaletan bizi dira, basoko giroan, baina habiak lurralde moduan defendatzen dituzte.

Negu amaieran jartzen dute arrautza, bakarra. Bi hilabetez txitatu eta 4 hilabetez hazi ondoren, abuztuan, txitak hegan egingo du. Sakabanaketa tarte luzeak egingo ditu helduarora iritsi arte.

Moko zorrotz eta sendoari esker, gorpuen zatirik gogorrenez elikatu daiteke, hau da, larruaz, tendoiez eta kartilagoez. Halaber, animalia txikiagoen hondarrez ere elikatzen da, untxiak, erbiak edo aze-riak tartean.

Sai zuria

Neophron percnopterus

Vautour percnoptère
Aufrany
Egyptian vulture
Alimoche

Altuera: 70 zm

Hego zabalera: 1,60 m

Pisua: 2-2,5 kg

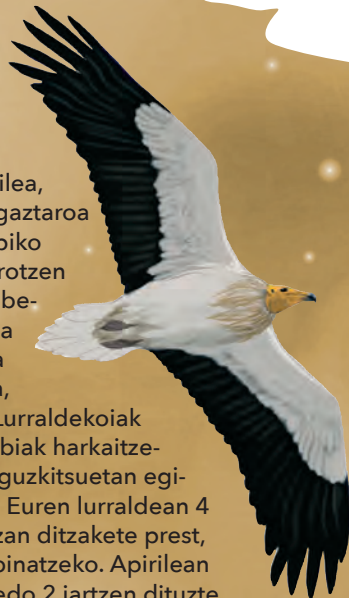
Ugaltzeko adina: 4 urte

Hegan dabilela, kontrastea egiten dute gorputz zuriak eta arraun luma beltzek. Lepo motza eta erronbo formako isatsa. Helduek aurpegi zorro horia dute. Gazteak arreak dira. Europako saietan txikiena da.

Migratzailea, negua eta gaztaroa Saharaz azpiko Afrikan igarotzen du, eta udaberrian Europa hegoaldera itzultzen da, ugaltzera. Lurreldekoiak dira, eta habiak harkaitzetako leku eguzkitsuetan egiten dituzte. Euren lurraldean 4 habia ere izan ditzakete prest, urtero konbinatzeko. Apirilean arrautza 1 edo 2 jartzen dituzte. Txitatzen 42 egun eman eta gero, 70-90 egun beharko ditu hazteko. Txitak hegan hasteko moduan daudenean, Afrikara itzultzeko bidaiari ekiten diote.

Moko luzea, estua eta kakoduna, hezurak garbitu ahal izateko eta beste saiek utzi dituzten hondarrak aprobe-tatzeko. Intsektuak, gorozkiak, nurrastiak edo ugaztun txikien gorpuak ere jaten ditu.

Ugatz

Gypaetus barbatus

Gypaète barbu
Trencalòs
Bearded vulture
Quebrantahuesos

Altuera: 115 zm
Hego zabalera: 2,60-2,90 m
Pisua: 5-7 kg
Ugaltzeko adina: 7 urte

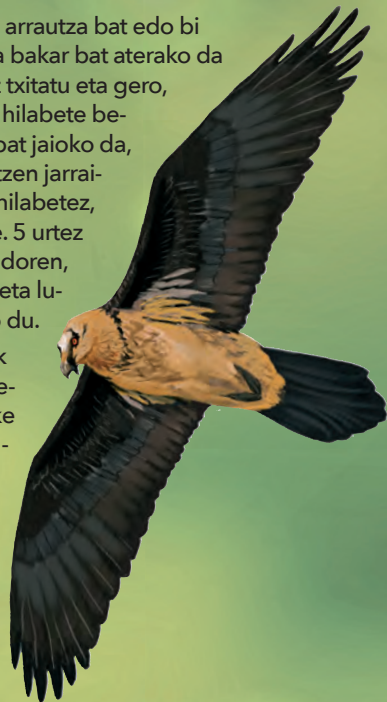
Hego luze-estuak, erronbo formako isats luzea eta bizkar beltza. Burua eta bularra laranja kolorekoa, burdin uretan bainatzen delako, eta, horregatik, kolorea aldatu egin daiteke indibiduen arabera. Aurpegi mozorro beltza, mokoaren alde banatan luzatzen den bizar zuriarekin. Begi zuria eta esklerotika gorria. Gazteak arreoak eta grisagoak dira.

Harkaitzeko zuloetan egiten ditu kumeak, eta oso lurraldekoa da. Bere lurraldean hainbat habia eraikitzen ditu, eta urtez urte aldatzen ditu. Lurraldeak oso zabalak dira, 300-500 km²-rainokoak ere.

Urtearen amaieran arrautza bat edo bi errungo ditu, baina bakar bat aterako da aurrera. 55 egunez txitatu eta gero, hegan egiteko 4-5 hilabete beharko dituen txita bat jaioko da, eta gurasoek elikatzen jarraituko dute hainbat hilabetez, independizatu arte. 5 urtez harat-honat ibili ondoren, bikotekidea bilatu eta lurraldea aukeratuko du.

Batez ere hezurrak jaten ditu, eta zuzean irentsi ditzake 30 cm-ra arteko luzera badute. Handiegiak baldin badira eraman egiten ditu atzarretan, eta harkaitzen gainera botatzen ditu hausteko.

Miru gorria

Milvus milvus

Milan royal
Milà reial
Red kite
Milano real

Altuera: 65 zm
Hego zabalera: 1,65 m
Pisua: 0,9-1,2 kg
Ugaitzeko adina: 3-4 urte

Bizkar arrea eta sabel gorrixka. Buru grisaxka eta bularra zerrenda beltzekin. Hegoen behealdean kolore gorrixken kontrastearekin, muturretan zuriak eta puntetan beltzak. Isats oso urkilatua, eta hegaldi oso arina.

Baso mosaikoko gune irekietan bizi da, sarritan laku eta ibaien ondoan. Neguan elkarrekin lo egiteko guneak eraikitzen ditu, eta dozenaka edo are ehunka buru elkartu daitezke.

Habiak zuhaitzetan egiten ditu, udaberri hasieran. 2-4 arrautza egiten ditu. 35 egunez txitatu ondoren, txitak 48-60 egun emango ditu habian, eta hegan hasi eta gero ere habian jarraituko du beste egun batzuez, independizatu arte.

Dieta askotarikoa dauka. Sarraskijale petoa, bere elikadura iturri nagusia hildako animaliak dira, baina harrapakin txikiak ere ehi-za ditzake, hala nola untxiak, karraskariak, txoriak, narrastiak edo ornogabeak.

Ganadua

Les troupeaux
Els ramats
The herds
Los rebaños

Neoliotik, pixkana-pixkana, gizakia sedentario bihurtu da, abeltzaintza eta nekazaritza agertzearekin bat. Harrezkero, oso poliki baina etengabe, etxe-ko abereak hazten hasi ziren, eta basoko fauna urritzen. Saiek ohitu egin behar izan zuten elikaduraren aldaketa horretara, baina higienizatzaile lanetan jokatzeko duten rola oso preziatua izaten jarraitu du abeltzainen artean.

Zibilizazio askotan, antzina-antzinatik, hegazti nekrofagoak arrain eta abeltzainen aliatu handiak izan dira, larreetan hildako animalien hondarrak garbitzen dituztelako. Inolako kostu ekonomikorik gabe, modu eraginkor eta azkarrean, garbitu egiten dituzte gaixotasun-
senez infektatu edo kutsatu artaldeak kaltetu ditzaketen
guneak, lurpeko urak kutsatu ditzaketen iturriak edo
basoko faunari erasan diezaieketenak.

Lotu:

SAI BELTZA

Migratzailea da, negua Afrikan ematen du.

UGATZA

Kolonietan bizi da, harkaitz hormetan.

SAI ARREA

Hegoen zabalera ia 3 metro luze izan daiteke.

SAI ZURIA

30 cm-ra arteko hezur osoak jaten ditu.

MIRU GORRIA

Batzuetan ehiztaria ere bada.

Egia edo gezurra:

Miru gorriek hildako animaliak besterik ez dituzte jaten.

Egia

Gezurra

Ugatz heldua laranja kolorekoa da azenarioak jaten dituelako.

Egia

Gezurra

Sai zuriak Europako saietan txikienak dira.

Egia

Gezurra

Sai beltzek moko zorrotza eta sendoa dute, gorpuren zatirik gogorrenez elikatzen delako.

Egia

Gezurra

Sai arreak zuhaitz handien enborretako zuloetan eraikitzen ditu bere habiak.

Egia

Gezurra

Lotu:

SAI BELTZA

*Milvus
milvus*

Moko zorrotz eta sendoari esker, gorpuen zatirik gogorrenak jan ditzake, esaterako, azala, tendoiak eta kartilagoak.

UGATZA

*Neophron
percnopterus*

Migratzailea. Negua Saharaz azpiko Afrikan ematen du eta udaberrian itzultzen da ugaltzeko.

SAI ARREA

*Gypaetus
barbatus*

30 cm-ko luzera arteko hezurak irentsi ditzake, eta, handiagoak badira, harkaitzen gainera erortzen uzten ditu hausteko.

SAI ZURIA

*Aegypius
monachus*

Askotariko dieta dauka, oro har hildako animaliak jaten ditu, baina ugaztun txikiak ere ehizatu ditzake.

MIRU GORRIA

*Gyps
fulvus*

Askotan taldean egiten du hegan. Egunean ordu eta kilometro asko egin ditzake hegan, hildako gorpuren baten bila.

Egia edo gezurra:

Sai arreak beste espezie batzuek, esaterako okil beltzak, arbola handietan egiten dituzten zuloetan egiten du habia.

Egia

Gezurra

Ugatz helduak burua eta bularra laranja kolorekoak ditu, burdin urrezko iturrietan bainatzen delako; hori dela eta, indibiduo desberdinek kolore desberdina izan dezakete.

Egia

Gezurra

Artzaintzat arazo handia da saiak egotea, artaldeari kalte egin diezaioketen gaixotasunak hedatu ditzaketelako.

Egia

Gezurra

Miru gorriak arboletan egiten du habia udaberri hasieran, eta lotarako gune komun handiak osatu ditzake.

Egia

Gezurra

Sai zuria hegazti migratzaile bat da, eta klima hotzak gustatzen zaizkio. Negua gurean ematen du, eta udaberrian Islandiara joaten da, ipar polotik gertu, ugaltzeko.

Egia

Gezurra

Sai beltz gazteen lumak oso kolore bizikoak dira, eta argituz joaten dira urteek aurrera egin ahala.

Egia

Gezurra

GORPU BAT ERABAT DESAGERTZEAREN SEKUENTZIA

1 Gorpura iristen lehenak korbi-
doak eta miruak izan ohi dira, lur
arraseko hegaldia dutelako, eta
berehala hautematen dutelako.
Horien presentziak putreak oharta-
razten ditu.

2 Gainean bueltaka ibiliz gor-
pua markatu eta gero, eta arrisku-
rik ez dagoela ziurtatu eta gero, sai
arreen talde handiak eta hainbat
sai beltzek jaitsi eta irentsi beha-
rez jaten dute. Sai zuriak hezu-
rrak garbitu eta lurlean barreiatu-
ta dauden apurak aprobetxatzen
ditu.

3 Hezurak besterik geratzen ez
delarik, akaso hainbat egun igaro
eta gero, ugatz iheskorra agertuko
da, banketeari buru ematera.

Listo: gorpua desagertu egin da!

Hegazti handiak dira, ez oso arinak, eta pentsa
genezake hegaldi astuna dutela, baina hegaz
egiteko moduari erreparatzen badiogu,
ikusiko dugu hegoak ez dituztela ia mu-
gitzen, eta zeruan barrena dabiltzala,
itxuraz, gehiegi ahalegindu gabe.

Eguzkiak egunean zehar berotzen di-
tuen aire masak baliatzen dituzte: kor-
ronte termikoak. Altuera jakin bat lor-

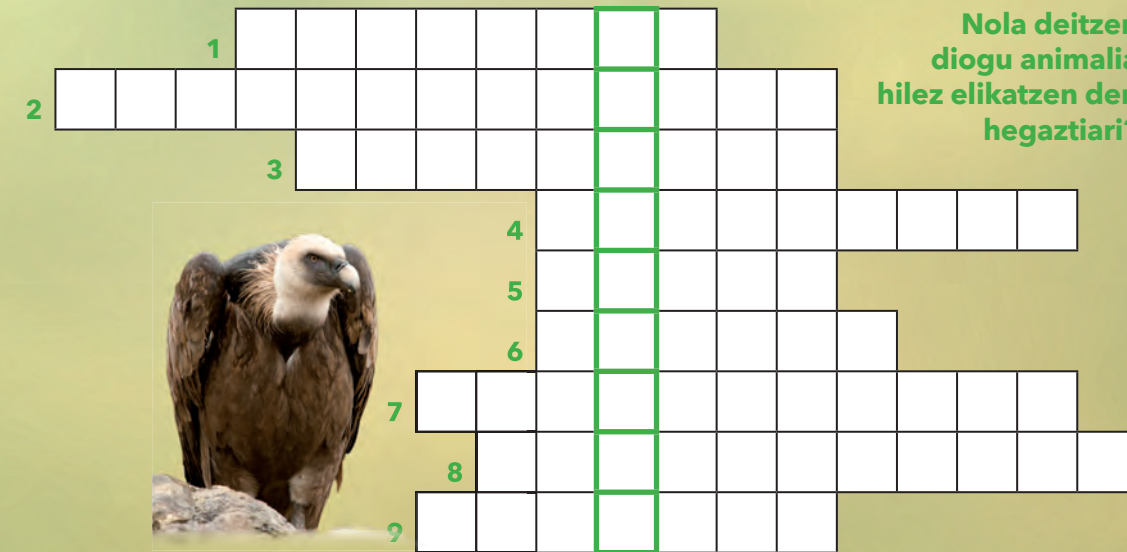
NOLA EGITEN DUTE HEGAN?

tu dutenean planeatzeari ekiten diote, eta
jaisten hasten dira, gorantz doan beste aire
masa bat aurkitu arte, berriz ere garaie-
ra lortzeko.

Hegoei hegan hasteko baino ez diete era-
giten, edo desplazamendu txikiak egiteko.
Mendian ohikoa da sai ugariko taldeak
buelbaka ikustea, gorantz doan aire be-
roaren erritmora mugituz.

GURUTZEGRAMA

Nola deitzen
diogu animalia
hilez elikatzen den
hegaztiari?

1. Hegazti harrapari zein saiek
hoberen garatu duten zentzumena.

2. Non bainatzen da ugatza
bere lumajearen kolorea laranja
tindatzeko?

3. Zenbait hegaztik ahalik eta
ahalegin txikienarekin airean
igotzeko erabiltzen dituzten
gorantzako aire korronte beroak.

4. Miru gorriaren isatsak daukan
forma bereizgarria.

5. Sai zuri helduen aurpegiaren kolorea.

6. Sai zuriek negua igarotzeko migratzen
duten kontinentea.

7. Non eraikitzen dituzte habiak sai
beltzek.

8. Miru beltza eta sai zuria kasu, negua
igarotzeko beste lurralde batzuetara
bidaiatzen duen hegaztia.

9. Labar batean lekarren ondoan bizi
diren sai arre taldea.